

mi habilitációhoz igazodó tudományos követelmények alapján történhet, a pályázó tudományos életrajza, publikációs és hivatkozási listája, valamint eddigi tudományos eredményeinek rövid (két-három oldalas) szöveges összefoglalása alapján. A végső döntést, akárcsak jelenleg, a Hálózati Tanács hozná meg. A jelenleg létező főmunkatársi szerződéseknél sem az a kívánatos eljárás, hogy automatikusan visszaminősüljenek határozatlan idejűvé; a kinevezéseknél már ezen esetekben is a fenti eljárást indokolt követni.

Az MTA doktori esetén a kormányrendelet alapján a tudományos tanácsadói kinevezésnek automatikusan kell történnie. Ugyanakkor, mivel egy jóval szigorúbb minősítésen estek át, szerződésük eleve határozatlan idejű kell legyen.

A másik lényeges kérdés az előléptetések pénzügyi fedezetének megteremtése. Ami az elmaradt előléptetések problémáját illeti, rövid távon csak a TKI pótlólagos finanszírozása jelenthet kiutat.¹² A következő pályázati forduló kiírásakor lényeges szempont, hogy a TKI mindenképpen képezhesen tartalékot;

¹² A valódi megoldásnak nem tekinthető (és morálisan rendkívül negatív hatású) további létszámleépítés nem javít a pénzügyi helyzeten, mert határozott idejű szerződéseknél egyévi teljes illetményt ekkor is ki kell fizetni.

ez nemcsak az esedékes előléptetések miatt indokolt, a költségvetés minimális flexibilitása a normális működés alapvető feltétele. Amennyiben ez a mozgástér megfelelő szintű, ennek segítségével véghezvihető a kutatócsoportok szükséges átalakítása, összevonása, megszüntetése, valamint (célszerűen a pályázati fordulókhöz kapcsolódóan) új kutatócsoportok alapítása.

Összefoglalva: míg a pályázati rendszer átalakítása öröndetes elmozdulást jelent a teljesítményorientáltság és a rendszer dinamikája felé, a már létező kutatócsoportok hálózat lényeges sajátosságainak figyelmen kívül hagyása súlyos feszültségekhez vezetett, amelyek orvoslása elsőrendű és sürgető feladat.

A szerző köszönetet mond Idei Miklósnak, a TKI igazgatójának a készséggel rendelkezésre bocsátott adatokért és egyéb háttérinformációkért; Rácz Zoltánnak és Bajnok Zoltánnak a kézírathoz fűzött megjegyzésekért, valamint az Elméleti Fizikai Kutatócsoport kollektívájának azokért a diszkusszióikért, amelyek hozzájárultak a fenti javaslatok kidolgozásához.

Kulcsszavak: *támogatott kutatócsoportok, Támogatott Kutatóhelyek Irodája (TKI), pályázati rendszer, költségvetési kérdések, finanszírozási modell, kutatói életpályamodell, tenure*

AZ ALPOK–ADRIA TUDOMÁNYOS EGYÜTTMŰKÖDÉS – A TÉRSÉG AGRÁRKUTATÁSAINAK FÓRUMA

Jolánkai Márton

a mezőgazdasági tudomány doktora, egyetemi tanár, intézetigazgató
SZIE Növénytermesztési Intézet
jolankai.marton@mkk.szie.hu • jolankai.marton@office.mta.hu

Az idei évben mérőföldkőhöz érkezett az Alpok–Adria tudományos együttműködés és a hozzá kapcsolódó rendezvénysorozat, az *Alps–Adria Scientific Workshop*. A Magyar Tudományos Akadémia három tudományos bizottsága, az Agrokémiai és Talajtani Bizottság, a Növénytermesztési Bizottság és a Növényvédelmi Bizottság kezdeményezésére és közös szervezésében kialakult együttműködés mára a térség legnagyobb, és egyben – elfoglaltság nélkül is állítható – legkedveltebb tudományos eseményévé nőtte ki magát az agrártudományok területén.

Az együttműködés gyökerei messzire nyúlnak. Érzelmileg talán egészen a Monarchiáig, ténylegesen azonban a múlt század 70-80-as éveire, a hagyományosan jó horvát-magyar együttműködésekhez, az eszéki és a zágrábi egyetemek és agrárintézmények, valamint a magyar agrár egyetemek és -fakultások, a szegedi, martonvásári kutatóintézetek, valamint a gazdaságok és az akkor még működő, egyben a magyar mezőgazdaság „motorját” adó termelési rendszerek tudományos, gyakorlati és üzleti kapcsolataihoz. E történelmi együttműködésnek minden korban részesei voltak az osztrák, a cseh és a szlovák

agrárius kutatói, oktatói és gazdálkodói is. Az eszéki tudományos rendezvényeken vagy a martonvásári bemutatókon egymás mellett láthattuk a Zagrebcsanka és Lonja búzafajtákat a Solarissal, a Lovrinnal vagy a probsdorfi fajtákkal; az OSSK-kukoricahibridek vagy a GK-napraforgók ugyanúgy megbecsülésnek örvendtek Ruzynében mint Temesváron. A földművelés és a növénytermesztés, a közös kísérletezés élő, összefüggő rendszert alkotott. A 90-es évek gazdasági és politikai átalakulásai, változásai, majd a délszláv háborúk véget vetettek ennek, de legalábbis törést jelentettek a kapcsolatrendszer számára.

Az új évezred küszöbén, 1999-ben egyre több egyéni kezdeményezés indult a hajdan volt kapcsolatok felelevenítésére, újak megteremtése érdekében. Ezekben döntő szerepe volt, és van ma is a horvát agronómusok évente megrendezésre kerülő abbáziai konferenciáinak. Ezek a rendezvények, hagyományosan eszéki és zágrábi szervezésben váltakozva, csaknem fél évszázadon át közkedvelt fórumai voltak a térség agrárkutatóinak. A háborús körülmények okán a rendezvényeket a csatazajtól távol eső Opatijába telepítették át. Azóta is itt rendezik meg évente. 2001-ben azonban

valamilyen ismeretlen eredetű okból lemondták a következő évi konferencia megszervezését. Vákuum támadt. Ekkortól, a 2002. évtől indultak meg az MTA bizottságai szervezésében az Alpok-Adria konferenciák. Az első – már csak hagyománytiszteletből is – Opatijában volt, majd apránként körbejárt a térségben; a második Trogirban, a harmadik Dubrovnikban, a negyedik a szlovéniai Portorožban, a következő ismét Opatijában került megrendezésre. 2007-ben a konferencia helyszíne az ausztriai Obervellach volt, majd ezt követte a 2008-as Stará Lesná-i rendezvény a Magas-Tátrában. Az idei konferencia megszervezésének jogáért már szinte versengés indult. Csehország, Ausztria, Olaszország, Szerbia és Bosznia-Hercegovina egyaránt vállalkozott arra, hogy helyet adjon a konferen-

ciának. Végül a döntést az MTA főtitkára hozta meg. A legerényebb, de szakmailag talán legjobban előkészített helyszínt, a Bosznia-hercegovinai Neumot választva.

Mi is az együttműködés célja? Valójában igen triviális: a történelmileg egymáshoz kapcsolódó, de ugyancsak a történelmi események által egymástól elválasztott tudományos, szakmai közösségek kapcsolatainak ápolása, rehabilitálása. A most pályakezdő fiatal nemzedék, a doktoranduszok és fiatal kutatók számára lehetőség, hogy kilépjenek a nemzetközi szintre, megtanuljanak posztert készíteni, angol nyelven előadni, publikálni, másokkal kapcsolatot teremteni. A konferencia nyelve az angol. A szervezők szándéka szerint e téren nincs, és nem is lehet kompromisszum. Mind a tudomány, mind a soknyelvű térség igé-

nyelte a történelmi korokban a közös nyelvet. Közel két évezreden keresztül ez a latin volt. Az elmúlt két évszázadban történtek próbálkozások a német, majd később az orosz nyelv bevezetésére, nem túl sok sikerrel. A huszadik század végére azonban világossá vált, hogy az angol lett napjaink közös nyelve.

A konferencia-sorozat kezdetén a szervezők két alapelvet fogalmaztak meg: az egyik, hogy tematikus legyen, mert szakmailag annak nagyobb az értéke, mint a ma divatos óriás, eklektikus konferenciáknak, amelyek ugyan nagy vonzerővel bírnak, de már-már valamilyen expó-szerűséggé válnak. A másik alapelv a konferencia anyagának azonnali, kötetben történő publikálása, és annak a résztvevők számára történő átadása. Lehet, hogy konzervatív nézet, de sokunk szerint a tematikus kiadványok csak és úgy lehetnek hasznosak, ha azok ott vannak polcunkon, bármikor leemelhetők, tanulmányozhatók. Sajnos a mai kor, beleértve a gazdasági gondokat is, széles körben elterjesztette a CD-lemezen és az interneten való publikálást, de azért a nyomtatott könyvet ezek nemigen helyettesíthetik. Ez beigazolódtott az Alpok-Adria rendezvényeken is, ahol a *proceedings* CD-formában jár a résztvevőknek, de a kiadó lehetőséget ad kötet igénylésére is, ami persze nem olcsó, mégis, a résztvevők többsége, vállalva a többletköltségeket, ezt választja rendszeresen.

A szervezőbizottság tagjai: Jolánkai Márton, Kómiás Tamás, Németh Tamás, Váralylyay György. A tudományos tanács tagjai: Birkás Márta, Custović Hamid, Gáborjányi Richard, Hofman Georges, Horváth József, Kádár Imre, Vlado Kovačević, Vlasta Štekauerová. A konferenciasorozat témáinak kiválasztását a tudományos tanács végzi. Mint a csatolt táblázatból is látható, igen sok aktuális téma került megvitatásra.

A konferencia látogatottsága egyre nagyobb és egyre szélesebb kört ölel fel. A résztvevők többsége értelemszerűen a térség országaiból érkezik, de a korábbi magyar-horvát dominancia már a múlté. Igen jelentőssé vált a szlovák résztvevők aránya, és gyarapodott az osztrák, a szerb és a bosnyák résztvevők száma is. Elemezve a szerzői gárdát, eddig összesen 31 ország tudósai képviseltették magukat, beleértve Európa csaknem minden országát, de még távolabbi országokat is, mint pl. Kínát, Indiát, Ausztráliát, Dél-Afrikát, vagy az Egyesült Államokat. És ez a részvétel nem csak formális, amikor egy messzi országbeli kutató társszerzőként publikál, hanem a legtöbb esetben aktív szereplést is jelent. Mindenki számára emlékezetes marad, amikor a rendszeresen visszatérő Richard Cruse professzor a kofferjában cipelt Iowából Dubrovnikba egy maga fejlesztette, igen nagyméretű, talajvízforgalmat személtető háromdimenziós eszközt, hogy azt bemutathassa a konferencia résztvevőinek.

A konferencia kiadványai

A már ismertetett alapelveknek megfelelően minden konferencia anyaga teljes terjedelmű dolgozatok formájában, *proceedings* kötetekben látott napvilágot. Az első három kötet (Opatija, Trogir és Dubrovnik konferenciáinak anyaga) ISSN számmal, az Akaprint Kiadó gondozásában Gyuricza Csaba; a harmadik kötet Gyuricza Csaba és Hidvégi Szilvia társszerkesztésében jelent meg. A következő kötetek közül kettő, a Portorož-i és a második abbáziai konferencia anyaga a *Cereal Research Communications* folyóirat reguláris lapszámaiként jelent meg Hidvégi Szilvia szerkesztésében. Az obervellachi és a Stará Lesná-i konferencia, illetve az ezévi neumi rendezvény anyaga megújult formában, ugyancsak a

2002. Opatija, Horvátország	Agri-environment. Water, soil, nutrition, production technics and quality aspects of field crops. (<i>Agnár-környezet. Víz, talaj, tápanyagellátás, természetéstechnika, és a szántóföldi növények minőségi szempontjai</i>)
2003. Trogir, Horvátország	Plant nutrition. Nitrogen - a most essential life element. (<i>Növénytáplálás. Nitrogén – az élet egyik legfontosabb eleme</i>)
2004. Dubrovnik, Horvátország	Water. Soil, plant and biological relations, climatic aspects. (<i>Víz. Talaj-, növény- és biológiai vonatkozások, klimatikus szempontok</i>)
2005. Portorož, Szlovénia	The carbon cycle. (<i>A karbonciklus</i>)
2006. Opatija, Horvátország	Food chain element transport and processes. (<i>A tápláléklánc elem transzportja és annak folyamatai</i>)
2007. Obervellach, Ausztria	Environmental consequences of sustainability (<i>A fenntarthatóság környezeti következményei</i>)
2008. Stará Lesná, Szlovákia	Soil-plant interrelations (<i>Talaj-növény kölcsönhatások</i>)
2009. Neum, Bosznia-Hercegovina	Biotic and abiotic stress (<i>Biotikus és abiotikus stressz</i>)

1. táblázat • A konferenciák helyszíne és a tanácskozások témája

1. kép • Adriai part Porečnél

Cereal Research Communications Supplementumaként került kiadásra az Akadémiai Kiadó gondozásában, Hidvégi Szilvia, illetve az utolsó kötet Hárs Titanilla szerkesztésében. Az évek során fejlődött a publikálás színvonala is: az utolsó két kötet már kizárólag előzetes szelekció, majd a szakma nemzetközileg ismert professzorai bevonásával elvégzett peer review processzust követően kerülhetett nyomdába. Ez egyébként visszaigazolódik a folyóirat emelkedő IF értékében is.

A konferencia kirándulásai

Minden konferencia végén két kirándulási napot: egy szakmai és egy turisztikai programot állítanak össze a szervezők. A szakmai programok közül, csak néhány érdekességet kiemelve, minden biztonnyal életre szóló szakmai élményt jelentett a résztvevők számára az isztriai karszt teljes vertikumával való megismerkedés a pićani tetőtől a Lim-fjordig, nyomon követve a felszín alatti vízrendszer felett kialakult töböröket és dolinákat. De ilyen volt a Krka nemzeti park, vagy az Elafiti szigetek megtekintése. Döbbenetes élményt jelentett a Magas-Tátra 40 km²-es erdőpusztulásával való megismerkedés. Sokak számára először tapasztalt természeti csoda volt a Groß Glockneren a gleccser meglátogatása. A turisztikai kirándulások sem haszon nélküli-

2. kép • Obervellach az Alpokban

ek: Fiume, Velence, Split, Dubrovnik, Sibenik, Cortina d'Ampezzo, Heiligenblut, Krakko vagy a szepesi városok meglátogatása kulturális és történelmi élményt jelentett a résztvevők számára.

Az együttműködés hozadéka

Minden tudományos konferencia kapcsán felmerül a kérdés, vajon mennyiben járul hozzá szakmai, tudományos és emberi gyarapodásunkhoz. Elsőként a szakmai és tudományos kapcsolatokat ápolását kell kiemelni. Számos olyan partneri kapcsolat, pályázati konzorcium, bilaterális egyezmény bölcsőjét jelentette az Alpok-Adria együttműködés, amelyek nélkül – valljuk be – kutatóintézeink, egyetemeink működtetése, életben tartása ma már talán nem is lenne lehetséges. Szakmai szempontból említést érdemelnek a hallgató-, oktató- és kutatócserék. Számos példát lehetne említeni közös doktori kurzusokra, és örömdetes megnőtt a különböző országokban lévő tartamkísérletek bázisán folytatott közös kutatások száma is.

Nem lebecsülendő a kulturális hozadék sem. Bejárva a térség országait, együtt ismerkedve közös történelmünkkel, kultúránkkal, rá kell döbbernünk, hogy egymás megértéséhez szükségünk van ismereteink bővítésére, frissítésére, és helyenként pontosítására is.

Megtanulhattuk, hogy Jellačić bán inkább a barátunk volt, mintsem ellenségünk. Megismerkedhettünk azzal is, hogy a selmecbányai líceumba járt Petőfi Sándor, Andrej Sládkovič, és később Mikszáth Kálmán is. Megérthettük, hogy miért volt sikertelen Orseolo Péter királyunk uralkodása, és mitől vált sikeressé Kálmán-Kolomán király. S talán átérthettük a térség, a hajdani birodalom egyik legsikeresebb tudósa, Fleischmann Rudolf sorsát, aki szudétanémetnek született Csehországban, az ausztriai Klosterneuburgban végezte iskoláit, a szlavóniai Pejačević herceg gazdatisztje

volt, majd Kompolton vált hazánk egyik legnagyobb növénynevelőjévé.

Az Alps Adria Scientific Workshop eddigi tapasztalatai pozitívak. Valószínűleg ennek az együttműködési szerkezetnek is vannak hibái, fogyatékságai, de úgy vélem, ezek jobbíthatók, fejleszthetők. Maga a cél, a térségi együttműködés kétségkívül eredményes. Reméljük sokáig, mindannyiunk hasznára.

Kulcsszavak: *Alpok-Adria, tudományos együttműködés, agrokémia, talajtan, növénytermesztés, növényvédelem, élettudományok*

